
ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.147:34

А. Г. Нітченко, к. і. н., доцент,
С. В. Ігнатенко, студентка**ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ ПРИ ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Анотація. У статті досліджується ефективність застосування кейс-методу у процесі фахової підготовки майбутніх юристів закладами вищої освіти. Розглянуті дидактичні принципи, на яких базується застосування кейс-методу, виділені ознаки, що дають змогу відрізнити зазначений метод від інших методів навчання.

Ключові слова: методи навчання; кейс-метод; метод застосування конкретних ситуацій; кейс-стаді; юридична освіта.

А. Г. Нитченко, к. и. н., доцент,
С. В. Игнатенко, студентка**ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ КЕЙС-МЕТОДА ПРИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ В ЗАВЕДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Аннотация. В статье исследуется эффективность применения кейс-метода в процессе профессиональной подготовки будущих юристов заведениями высшего образования. Рассмотрены дидактические принципы, на которых базируется применение кейс-метода, выделены признаки, которые дают возможность отличить указанный метод от других методов обучения.

Ключевые слова: методы обучения; кейс-метод; метод применения конкретных ситуаций; кейс-стади; юридическое образование.

A. G. Nitченко, Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
S. V. Ihnatenko, Student**EFFICIENCY OF THE CASE METHOD APPLICATION IN PROFESSIONAL TRAINING
OF FUTURE LAWYERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Abstract. The article examines the effectiveness of the case method usage in professional preparation of future lawyers who study in higher educational institutions. The didactic principles which lie in the usage of the case method are analyzed, the highlighted features give an opportunity to differ the introduced method from other teaching methods.

Keywords: teaching methods; case-method; method of application of concrete situations; case-study; legal education.

Актуальність теми дослідження. Поступове входження України до європейського освітнього простору зумовлює необхідність модернізації вищої освіти та якісного оновлення системи професійної підготовки майбутніх спеціалістів різного профілю, у тому числі, юристів. Країна зацікавлена в тому, щоб підготувати універсальну, широкопрофільну когорту спеціалістів з державно-правових питань. Однак здійснити професійну підготовку такого фахівця надзвичайно складно, адже майбутнім юристам недостатньо дати лише знання, важливо їх навчити користуватися ними. Реалізувати сучасні задачі професійної підготовки майбутніх юристів можливо через сучасні методи навчання.

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Ефективна діяльність закладів вищої освіти, що готують майбутніх юристів, залежить від фахівців, які викладають юридичні дисципліни, та методів навчання якими вони користуються. До сучасних методів навчання, що відповідають запитам освіти, слід віднести метод застосування конкретних ситуацій (кейс-метод або кейс-стаді).

Кейс-метод або кейс-стаді (від англ. case study – досл. вивчення випадку) – це навчання на конкретних прикладах, що сприяє пізнанню значного обсягу інформації, розвиває аналітичні навички, більш ефективно мобілізує знання, розвиває вміння і практичні навички здобувача вищої освіти, а також суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність.

Для юристів важлива як теорія, так і практика, тому виникає питання щодо доцільності та ефективності застосування зазначеного методу при їх підготовці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням ефективності і застосування кейс-методу в навчальному процесі закладів вищої освіти займалися такі вчені, як О. Г. Боднарчук, Ш. І. Бобохужаєв, В. М. Козлова, С. М. Ковальова, Ю. П. Сурмін, В. В. Терещенко та багато інших. Однак питання застосування вказаного методу в ході викладання загально-гуманітарних та правових дисциплін у закладах вищої освіти юридичного профілю залишаються недостатньо розкритими.

Постановка завдання. Головною метою даного дослідження є аналіз ефективності використання кейс-методу під час викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Техніка кейс-стаді була уперше запроваджена у Гарвардській школі бізнесу в 1924 році та відтоді широко використовується серед викладачів закладів вищої освіти різного профілю в США і набула поширення практично в усіх провідних університетах сучасного освітнього простору [1, с. 20]. Україна розпочала опановувати кейс-метод з 90-х років ХХ ст. і вже сьогодні він є добре відомим в українських навчальних закладах.

Отже, це техніка навчання, що використовує конкретні ситуації. Суть методу полягає в тому, що здобувачі вищої освіти (самостійно та/або у складі групи) аналізують ситуації/випадки, визначають сутність проблем, пропонують основні шляхи їх вирішення, обирають кращий варіант рішення, дискутують. Таким чином, кейс-технологія реалізується через чітко визначені етапи: пред'явлення кейсу викладачем, індивідуальне вивчення кейсу кожним членом групи, розробку варіантів індивідуальних рішень; обговорення варіантів рішень в кожній підгрупі; обговорення і спільна дискусія.

Метод конкретних ситуацій включає спеціально підготовлені навчальні матеріали які мають містити вичерпну інформацію, адже кейс – це симбіоз завдання та джерела інформації для його виконання. Як зазначають Ш. І. Бобохужаєв і З. Ю. Юлдашев: «... кейс містить вичерпну інформацію про те, що відбувається, хто в цьому бере участь, коли повинен бути отриманий результат, навіщо все це потрібно ..., які ресурси можна використовувати... Немає тільки відповіді на питання, як досягти поставленої мети і отримати необхідний результат – це і пропонується вирішити студенту» [2, с. 14].

Особливістю кейсів є те, що вони мають багато рішень і безліч альтернативних шляхів вирішення.

Існують наступні типи кейсів: кейс-випадок – швидкий, короткий кейс, що розповідає про окремих випадок; кейс-вправа – для застосування на практиці здобутих навичок; кейс-ситуація – класичний кейс, що вимагає аналізу ситуації.

Також існує наступна класифікація кейс-методів за різними ознаками:

- 1) за ступенем новизни ситуації та методами, що застосовуються;
- 2) за етапами прийняття рішення, для обробки яких застосовуються конкретні ситуації;
- 3) за ієрархічними рівнями прийняття рішень (конкретна ситуація розглядається та оцінюється по-різному керівниками різного рівня);
- 4) за спеціалізацією (однакова ситуація може розглядатися з позицій різних спеціальностей по-різному);
- 5) за способом проведення занять (рольова гра, розбір пошти) [2].

Деякі науковці, які добре знайомі з закордонним досвідом використання кейс-методу, пропонують використовувати класифікацію кейсів, яка характерна для закладів вищої освіти країн Західної Європи, а саме:

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

1) структуровані кейси (highly structured). Включають мінімальний обсяг додаткової інформації та оптимальне рішення. При роботі з ними здобувач вищої освіти повинен застосувати певну модель або формулу;

2) «маленькі начерки» (short vignettes). Містять від однієї до десяти сторінок тексту та одну-дві сторінки додатків. Знайомлять здобувача вищої освіти тільки з ключовими поняттями. При їх розборі здобувач вищої освіти повинен застосовувати ще й власні знання;

3) великі неструктуровані кейси (long unstructured cases). Найскладніші, обсягом до 50 сторінок. Містять докладну інформацію, в тому числі й абсолютно непотрібну. Найнеобхідніші для розбору відомості, можуть бути взагалі відсутніми. Здобувач вищої освіти повинен розпізнати такі «каверзи» і впоратися із завданням;

4) нестандартні кейси (ground breaking cases). Від здобувачів вищої освіти вимагається не тільки застосування вже засвоєних теоретичних знань та практичних навичок, але й запровадження нового, при цьому здобувачі вищої освіти та викладачі виступають в ролі дослідників [3, с. 20-21].

Основними цілями використання кейс-технологій у навчанні є: аналіз інформації; пошук ключових проблем запропонованого завдання; пошук відомостей, які необхідні для вирішення завдання; пошук та оцінка альтернативних шляхів розв'язання завдання; обрання найкращого рішення і складання плану дій.

Кейси можуть бути представлені у друкованому виді, у вигляді відео, аудіо чи мультимедіа.

Використання кейс-методів під час викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти потребує відповідної підготовки як здобувачів вищої освіти, так і викладачів. Зміст кейсів визначається дисципліною, ступенем підготовки здобувачів вищої освіти, знанням методики підготовки та викладання предмету, володінням спеціальними навичками спілкування з аудиторією. Кейси розробляє викладач, які публікує в навчально-методичному посібнику, поширює на сайті кафедри університету, або ж задає конкретну ситуацію безпосередньо під час викладання дисципліни. Підбір цих кейсів залежить від досвіду самого викладача, базується на реальних фактичних матеріалах чи реальних ситуаціях. На думку вчених, найбільш вдалим та цікавими, для здобувачів вищої освіти, є ті кейси, в яких викладач сам емоційно «прожив» конкретну ситуацію, це так звані кейси «field research» [4, с. 32]. Здобувач вищої освіти розглядає випадок, наведений в кейсі, вивчає його, прогнозує і формулює своє рішення, що виноситься на обговорення. Так, вдосконалюються здатності виділяти проблеми та приймати ефективні рішення. Успішність і результативність виконаної роботи визначається особистістю викладача. Він має бути досвідченим в організації навчання. За допомогою кейс-методу викладач навчає здобувачів вищої освіти аналізувати та розробляти програми дій, що дозволить у майбутньому виважено діяти в реальній ситуації [5, с. 89].

Запровадження кейс-методу у систему методики викладання юридичних дисциплін нерідко має певні проблеми: 1) відсутність особистісної зрілості викладача, здатності до адекватної реакції при обговоренні кейсів; 2) класичне викладання яке сильно гальмує запровадження кейс-методу у навчання; 3) консерватизм викладача, боязнь працювати в динамічній аудиторії; 4) наявність дефіциту навчально-методичної літератури. Сам по собі кейс-метод не складний, але оволодіння ним потребує практики та відповідних знань для його методики викладання [1, 24-25].

Зазвичай до переваг використання кейс-методу у закладах вищої освіти юридичного профілю відносять:

1) використання принципів проблемного навчання – отримання навиків вирішення реальних проблем, можливість роботи групи на єдиному проблемному полі, при цьому процес вивчення, по суті, імітує механізм ухвалення рішення в житті, він адекватніший, життєвий, ніж заучування термінів з подальшим їх переказом, оскільки вимагає не тільки знання і розуміння термінів, але і уміння оперувати ними побудувавши логічні схеми вирішення проблеми та вміння аргументувати свою думку;

2) отримання навиків роботи в команді;

3) отримання навиків презентації, проведення прес-конференцій;

4) уміння формулювати питання, аргументувати відповідь [5, с. 87-88].

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Використання кейс-методу сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти практичних навичок щодо вирішення конкретних ситуацій, розвитку аналітичних, практичних, комунікативних, творчих навичок, навичок самоаналізу тощо.

Спираючись на світовий досвід по використанню кейс-методу в освіті, можна стверджувати, що він сприяє формуванню соціально значимих якостей фахівця, необхідних у ринковому демократичному суспільстві (Див. табл. 1).

Таблиця 1

Вплив методу аналізу ситуацій на формування соціально значимих якостей фахівця¹

Якості фахівця	Їх характеристика	Вплив методу аналізу ситуацій на їх формування
Здатність приймати рішення	Вміння розробляти та приймати модель конкретних дій	Зіставлення і оцінка переваг та недоліків різних ситуацій, виділення логіки розвитку ситуацій
Спроможність до навчання	Здатність до пошуку нових знань, опанування умінь і навичок самоорганізувати своє навчання	Постійний пошук нової інформації під час аналізу ситуацій, особливо в процесі її розвитку
Системне мислення	Здатність до цілісного сприйняття об'єктів в їх структурно-функціональних характеристиках	Всебічне осмислення ситуації, її системний аналіз
Самостійність та ініціативність	Уміння індивідуально виробляти і активно реалізовувати рішення	Висока індивідуальна активність у ситуаціях невизначеності
Готовність до змін і гнучкості	Бажання і здатність швидко орієнтуватися в ситуації, що змінилася, адаптуватися до нових умов	Вироблення моделі поведінки в постійно змінюваних ситуаціях аналізу
Комерційна ділова орієнтація	Установка на продуктивну діяльність щодо досягнення практичного результату	Постійний пошук відповіді відносно отримання практичного результату в певній ситуації
Вміння працювати з інформацією	Здатність шукати інформацію, аналізувати її, переводити з однієї форми в іншу	Постійний пошук, виділення, класифікація, групування, аналіз і подання інформації
Наполегливість та цілеспрямованість	Вміння відстояти свою точку зору, перемогти у дискусії з партнерами	Уміння аргументувати і відстоювати свою точку зору
Комунікативні можливості	Володіння словом і немовними засобами спілкування, уміння вступати в контакт	Постійні висловлювання своєї позиції, вміння слухати і розуміти співрозмовника
Здатність до міжособистих контактів	Здатність справляти сприятливе враження на партнера по взаємодії	Постійне прагнення справити хороше враження на викладача та інших студентів
Проблемність мислення	Здатність бачити проблеми	Пошук проблеми і визначення її основних характеристик
Конструктивність	Здатність виробляти моделі вирішення проблем	Пошук шляхів розв'язання проблеми з допомогою кейс-методу
Етичність	Володіння етичними нормами і навичками етичної поведінки в умовах колективної взаємодії	Постійна колективна взаємодія, конкуренція

Як бачимо, вплив методу аналізу ситуацій на формування соціально значимих якостей фахівця беззаперечний. Можна стверджувати, що кейс-метод є ефективним стратегічним інструментом якісного оновлення професійної освіти.

¹ Джерело: Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні // Вісник НАДУ. 2015. № 2. С. 23.

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

У процесі підготовки фахівців з юриспруденції потреба у використанні кейс-методу зумовлена тим, що він розвиває здатність особи до аналізу проблем, самостійного мислення, вміння чітко формулювати і висловлювати свою позицію, спілкуватися, входити в дискусію, сприймати й оцінювати інформацію, яка надходить у вербальній і невербальній формах.

Затосування такого методу реалізується через систему вправ, ситуаційних завдань і задач, запозичених із реального досвіду, які забезпечують формування життєвих компетентностей у здобувачів вищої освіти, потрібних для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Висновки. Таким чином, використання кейс-методу стимулює та мотивує здобувачів вищої освіти до навчання, зменшує чисельність невпевнених в собі осіб, розвиває комунікативні здібності, надає можливість кожному поділитися своїми знаннями, уявленнями, сприяє їхньому професійному становленню збільшуючи кількість висококваліфікованих фахівців-юристів. Отже, результати наукового дослідження підтверджують ефективність та доцільність використання кейс-методу при фаховій підготовці юристів.

Література

1. Сурмін, Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні / Ю. П. Сурмін // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2015. - № 2. - С. 19-28.
2. Бобохужаев, Ш. И., Юлдашев З. Ю. Инновационные методы обучения: особенности кейс-стади метода обучения и пути его практического использования / Ш.И. Бобохужаев, З.Ю. Юлдашев. – Ташкент : IQTISOD-MOLIYA, 2006. – 88 с.
3. Ковальова, С. М. Різноманітні підходи до класифікації кейсів / С. М. Ковальова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. - 2014. - Вип. 2. - С. 20-24.
4. Практическая педагогика: учеб-метод. пособие на основе метода case-study / М. Р. Варданян, Н. А. Палихова, И. И. Черкасова, Т. А. Яркова. - Тобольск: ТГСПА, 2009. - 188 с.
5. Білозор, Л. В. Використання кейс-методу в освіті / Л. В. Білозор // Цифрова трансформація та інновації в економіці, праві, державному управлінні, науці і освітніх процесах: збірник тез наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (Київ-Буковель, «18-21» березня 2019 року) / Фінансово-економічна наукова рада, 2019. – С. 86-90.

Надійшла 8.10.2019

Бібліографічний опис для цитування :

Нітченко, А. Г. Ефективність застосування кейс-методу при фаховій підготовці майбутніх юристів у закладах вищої освіти / А. Г. Нітченко, С. В. Ігнатенко // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2019. – № 1 (5). – С. 66-70.